

Nr 91.

Av herr **Holmgren m. fl.**, om anslag till understödjande av rektorn *J. Henrikssons verksamhet för insamling och odling av medicinalväxter.*

Under åren 1913—1923 har av statsmedel beviljats rektor J. Henriksson understöd till hans verksamhet för odling och insamling av medicinalväxter. I denna uppmuntran ligger ett erkännande från statens sida av den betydelse rektor Henrikssons livsgärning måste anses äga för det allmänna.

Det är nämligen obestriddigt, att tillvaratagandet av vildväxande medicinalväxter är ett nationellt intresse liksom även — i de fall där det befinnes ekonomiskt fördelaktigt — odling av sådana. För närvarande anskaffas apotekens och industriens behov av växtdroger till stor del från utlandet, även av sådana droger, som härröra från växter, vilka i vårt land förekomma ymnigare än i andra. Det är icke obetydliga belopp som på detta sätt årligen gå till utlandet i stället för att komma vår egen befolkning till godo. Någon fullständig statistik torde svårligen kunna åstadkommas, men en och annan uppgift torde dock kunna belysa förhållandena inom detta område.

Under år 1927 importerades förutom 1,900 kilogram fol. digitalis även fol. digitalis titrata och digitalispreparat för cirka 65,250 kronor. Digitalis förekommer vild i vårt land och odlas med lätthet. Enbart för digalenpreparat var år 1927 importvärdet 52,131 kronor. Vilka för landets storlek ofantliga belopp som i onödan gå till utlandet för läkemedel inses lätt, när enbart digitalispreparaten gå till sådana summer.

För medicinskt ändamål importeras årligen hundratals kilogram droger av sådana hos oss så allmänna växter som kamomill, fläder, linfrö, enbär och torkade blåbär, liksom vi även importera hundratals kilogram droger av hos oss så lättodlade växter som spikklubba, fenkål och pepparmynta. Importen av sistnämnda drog för såväl medicinskt som industriellt ändamål uppgår till hundratusentals kronor årligen.

Den åldrige rektor J. Henriksson i Dals Rostock har inom medicinalväxternas område förlagt sin livsgärning och i det tysta utfört ett banbry-

tande arbete, som är väl förtjänt av uppmärksamhet och stöd från det allmännas sida. I mer än 40 års tid har han årligen givit undervisningskurser, som avsett att lära eleverna att urskilja de i vårt land förekommande växter, som hava medicinsk användning, insamling av de användbara växtdelarna och deras behandling samt odling av sådana medicinalväxter, som här kunna trivas, och detta arbete har han utfört både med och utan statsunderstöd.

Såsom exempel på skörderesultatet vid medicinalväxtodling må anföras följande uppgifter från rektor Henrikssons mångåriga odlingsförsök.

Av bolmörten är åtgången i vårt land omkring 1,500 kilogram årligen, avkastningen per ar omkring 12.5 kilogram à 6 kronor eller cirka 75 kronor per ar.

Av isop är 2:a och 3:e årets avkastning 12—18 kilogram à 1 krona 40 öre eller 16 kronor 80 öre—25 kronor 20 öre per ar.

Åtgången av kamomill i vårt land uppgår till omkring 2,500 kilogram om året. Skörden blir cirka 10 kilogram à 4 kronor 50 öre eller 45 kronor per ar.

Årskonsumtionen av malört växlar mellan 2,000—5,000 kilogram. Andra året efter sådden blir utbytet 20—25 kilogram à 1 krona eller 20—25 kronor per ar.

Pepparmyntans avkastning är störst 2:a och 3:e året efter utplanteringen, och uppgår den då till omkring 9 kilogram torr vara. Priset är enligt den nya farmakopén för *Herba Menthæ* pip. 2 kronor per kilogram och för *Fol. Menthæ* pip. 4 kronor 50 öre. En odlare, trädgårdsmästare Gustaf Dahlgren, Knivsta, vilken år 1914 från rektor Henriksson erhöll 50 stånd engelsk pepparmynta, skördade, enligt uppgift, efter vederbörlig delning av dessa år 1919 275 kilogram torr vara. År 1920 kunde odlingen utvidgas till 1 1/2 tunnland och gav då 1,800 kilogram torr drog, som såldes för 3,600 kronor.

Spikklubbans avkastning uppgår till omkring 15 kilogram à 4 kronor 50 öre eller 67 kronor 50 öre per ar.

Fläder konsumeras till 5,000—10,000 kilogram årligen och betingar ett pris av 2 kronor 50 öre för vacker ljus vara.

Sedan anslaget år 1924 indrogs, har undervisningsverksamheten så småningom avstannat, och Henrikssons av medicinalväxtodling upptagna areal väsentligt minskats, varigenom hans experimentodlingar måste ske i mindre omfattning än tillförne och därför ej kunna bliva av samma höga värde som förr.

Det vill synas som om de erfarenheter inom detta område, vilka rektor Henriksson förvärvat under ett helt livs träget, intresserat och sakkunnigt arbete, icke borde få följa honom i graven utan bliva en det allmännas egendom, som kunde vårdas av hans elever. Under sådana förhållanden synes det oss önskvärt, att rektor Henriksson genom ett statsanslag bleve i stånd att omedelbart återupptaga sina undervisningskurser.

Frågan om understöd åt rektor Henrikssons verksamhet var motionsvis föremål för såväl 1926 som 1927 års riksdagars behandling men föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

Jordbruksutskottet vid 1926 års riksdag yttrade i sitt utlåtande över motionen följande:

I sitt utlåtande nr 23 till 1917 års riksdag i anledning av en då väckt motion om anslag till rektor J. Henrikssons ifrågavarande verksamhet uttalade utskottet, att utskottet höll före, att odlingen ävensom insamlandet av medicinalväxter vore av sådan betydelse att den av Henriksson härutinnan bedrivna verksamheten syntes förtjänt av understöd och uppmuntran. I överensstämmelse med denna uppfattning har ock understöd av statsmedel under åren 1913—1923 härför beviljats. Skulle verksamheten jämväl i fortsättningen anses böra av staten understödjas — något som det lämpligast bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter vederbörlig framställning pröva — torde Kungl. Maj:t icke sakna möjlighet att av till disposition stående medel anvisa det belopp, som kan finnas skäligt eller eventuellt göra den framställning i ämnet till riksdagen, som kan anses av förhållandena betingad. Utskottet anser sig därför icke böra biträda motionen.

Samma utskott yttrande år 1927 följande:

Utskottet skänker alltjämt den av Henriksson bedrivna verksamheten sitt erkännande. Emellertid har på sätt i motionerna erinrats en av Henriksson i anslutning till utskottets ovanberörda uttalande hos Kungl. Maj:t gjord framställning i ämnet icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Vid sådant förhållande och då utskottet icke kan på grundvalen allenast av vad i motionerna anförts bilda sig ett bestämt omdöme om behovet i förevarande avseende, finner sig utskottet icke böra biträda motionerna. Utskottet kan i detta sammanhang icke underlåta uttala att det vill förefalla som om från apotekarnas sida det närmaste intresset borde förefinnas att understödja ifrågavarande verksamhet.

Som synes har jordbruksutskottet ställt sig välvilligt gent emot den tanke motionärerna framkastat men ansett att initiativet borde komma från Kungl. Maj:t.

Även vi hålla före, att Kungl. Maj:t borde hava i statsverkspropositionen upptagit medel för ovan berört ändamål, men när så icke blivit fallet, anse vi oss nödsakade att motionsvis väcka denna fråga på tal, då den enligt vår mening är av en viss betydelse för det allmänna och då vi hålla före, att anledningen därtill, att anslag till rektor Henrikssons verksamhet icke blivit i statsverkspropositionen upptaget, mera beror på förbiseende än på någon Kungl. Maj:ts övertygelse om dess obehövlighet.

På grund av vad vi ovan anført få vi äran hemställa,

att riksdagen till understödjande av rektor J. Henrikssons i Dals Rostock verksamhet för insamling och odling av medicinalväxter måtte bevilja ett anslag för

budgetåret 1929/1930 av tretusen (3,000) kronor, att utgå under de villkor Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskriva.

Stockholm den 19 januari 1929.

Bj. Holmgren.

Arthur Gustafson
i Kasenberg.

Harry Weibull.

Harald Hallén.

Bilaga.

Ur ett uttalande till medicinalstyrelsen av byråchefen i medicinalstyrelsen S. Gullström, som enligt föreskrift i kungl. brevet den 7 juli 1921 inspekterat hr Henrikssons anstalt:

»Som slutomdöme må anföras,

att ifrågavarande medicinalväxtodlingar synas mig vara skötta på ett utomordentligt intressant och berömvärd sätt, och

att skolföreståndaren Henriksson härigenom och genom sitt oförtröttliga arbete för spridande av kännedom om och för tillgodogörande av våra inhemska medicinalväxter synes göra sig väl förtjänt av det ekonomiska stöd, hans verksamhet av riksdagen erhåller. Stockholm den 25 augusti 1922. S. Gullström.

(På den tiden beviljades årligt understöd till hr Henrikssons kurser.)

Ur ett uttalande till rektor Henriksson av skogsfaktor C. E. Jansson, Frövi, vilken anses såsom huvudförmedlaren mellan odlarna och insamlarna av medicinalväxter å ena sidan och förbrukarna (apoteken) å andra sidan:

»Enligt samstämmiga uppgifter av de odlare och insamlare, som nu försälja sin skörd genom mig, är det Edert mångåriga upplysningsarbete de ha att tacka för tillkomsten av deras odling och insamling av medicinalväxter, vilka eljest skulle hava importerats från utlandet. — Totalvärdet av i Sverige f. n. odlade och insamlade vilda drogväxter uppgår till minst 10,000—12,000 kronor, som tack vare Edert upplysningsarbete räddats åt vårt folk. Frövi den 7 november 1925. C. E. Jansson. Skogsfaktor.»

Av avskrift.

Apotekarsocieteten, direktionen.

Till kungl. medicinalstyrelsen.

Till besvarande av kungl. styrelsens remiss den 19 augusti 1927 (d.-nr Aa 1069) å en av skolföreståndaren J. Henriksson gjord ansökning om statsunderstöd för fortsatt verksamhet för den inhemska växtdrogproduktionen får apotekarsocietetens direktion vördsamt anföra följande.

Såsom redan av bilagan A framgår, har sökanden med stor och upp-

offrande energi ägnat sig åt den verksamhet, för vilken det sökta understödet är avsett. Att denna hans verksamhet, vilken pågått under en lång följd av år, uppskattats av dem, för vilka den avsetts, är ställt över varje tvivel och bestyrkes även genom övriga bilagor. Någon ekonomisk fördel av verksamheten synes sökanden aldrig hava satt i fråga utan i huvudsak endast täckandet så långt möjligt av egna utgifter. Det odlade området omfång begränsas självfallet automatiskt genom rörelsekapitalets otillräcklighet. Och då växtodlingen i första hand är avsedd att bereda undervisningsmöjlighet med införande av största möjliga antal odlingsbara inhemska drogväxter, har det naturligtvis nog icke varit möjligt att åstadkomma någon nämnvärd produktion av särskilt inkomstbringande droger till försäljning, något som för övrigt torde kräva långt större odlingsareal, än i detta fall någonsin kan åstadkommas.

Utan ekonomiskt tillskott kan verksamheten icke uppehållas. Medan statsanslag erhöles, gick rörelsen så till vida ihop, som de nödvändiga direkta utgifterna täcktes genom anslaget och det lilla belopp, som inflöt genom drogförsäljning till apotek och droghandlare, medan något överskott till ersättning för sökandens eget arbete icke torde hava förekommit.

Sedan sådana förhållanden inträtt, att omsorgen om statens ekonomi ansetts kräva ännu starkare beskärning än tidigare ansetts nödigt, upphörde understödet. Och i den mån verksamheten å Rostock sedan kunnat uppehållas, har detta tydligen måst ske under ännu större uppoffring än förut från sökandens sida.

Utan tvivel har dennes verksamhet en viss nationalekonomisk betydelse, som i sin mån borde kunna tala för dess understödjande. Verksamheten avser ju att genom undervisning i drogväxtodling och genom stimulering av insamling av vilt växande droger i möjligaste mån göra obehövligen import, genom vilken det huvudsakliga behovet av sådana droger ännu tillgodoses.

På grund av den begränsade tid, som för yttrandets avgivande står direktionen till buds, är det icke möjligt att nu med siffror angiva värdet av ifrågavarande import. Dock torde denna brist icke behöva tillmätas allt för stor betydelse med hänsyn till storleken av det anslag som begäres, vilket gent emot nämnda importvärde måste vara en obetydlighet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts får direktionen för sin del hemställa

att kungl. styrelsen måtte tillstyrka bifall till förevarande ansökning.

Stockholm den 23 augusti 1927.

Å apotekarsocietetens direktions vägnar.

